

Відгук

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Плахотнік Ольги Василівни про дисертаційне дослідження Самборської Наталії Миколаївни «Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство» у процесі вивчення гуманітарних дисциплін», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дисертаційне дослідження Самборської Н.М. присвячене актуальним проблемам сьогодення. Вочевидь, що одним з чинників, які впливають на зміст і технологію підготовки фахівців зі спеціальності «Медсестринство» є інтеграція медичної освіти у світову систему при збереженні й розвитку досягнень та традицій української вищої школи.

Зважаючи на те, що медичні працівники здійснюють професійну діяльність у системі «людина – людина», важливим завданням у цьому процесі є формування у них достатнього рівня соціально-комунікативної компетентності, як необхідної умови успішної професійної діяльності.

Сучасна теорія і методика професійної освіти розробляє та реалізує ефективні форми, методи і засоби формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Специфіка ж підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство» передбачає розвиток мотивації до здійснення соціально-комунікативної діяльності з опорою на суб'єктний досвід, успішне засвоєння знань про специфіку комунікативної взаємодії у медичній сфері.

З огляду на вищезазначене, актуальність дисертаційного дослідження Самборської Н.М. не викликає сумнівів.

Аналіз дисертаційної роботи і автореферату засвідчують беззаперечну наукову новизну і практичну значущість дослідження Самборської Н.М.. Їх контекстність всебічно простежується через протиріччя та посилання на педагогічні студії відомих науковців. Дослідницький апарат визначено вмотивовано і коректно.

Дисертація здобувачки має виважену структуру; кожний з окреслених розділів є логічним, послідовним, доцільним. Вважаємо, що дослідницький задум дуже вдало віддзеркалює й етапність організації дослідження дисертантки.

Представлене до захисту дослідження виконане відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки

Житомирського державного університету імені Івана Франка «Професійна підготовка майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти» (РН № 0110U002274). Тему дисертації затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 5 від 26. 12. 2017 р.).

Результати дослідження впроваджено в освітній процес КВНЗ «Житомирський медичний інститут» Житомирської обласної ради (довідка № 67 від 07.02. 2018 р.), КВНЗ «Криворізький медичний коледж» Дніпропетровської обласної ради (довідка № 178 від 13.03. 2018 р.), Чернівецького медичного коледжу Буковинського державного медичного університету (довідка № 93/01.1 від 19.03. 2018 р.), КВНЗ «Кременчуцький медичний коледж» імені В. І. Литвиненка (довідка № 219/12-06 від 17.04. 2018 р.).

Робота виконана з залученням ґрунтовної джерельної бази (310 найменувань, із них 14 – іноземною мовою), в якій відображено різні аспекти досліджуваного явища. Загальний обсяг дисертації складає 325 сторінок, основний зміст дисертації викладено на 182 сторінках. Робота містить 21 таблицю та 7 рисунків.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, є достатнім. Він забезпечений використанням широкого методологічного інструментарію та джерельною базою. Дисертанткою обрано низку взаємодоповнюючих підходів до аналізу й узагальнення теоретичних ідей та практики формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство» у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Доцільно використано загальнонаукові і спеціальні методи наукових досліджень, здійснено аналіз педагогічної, філософської літератури та нормативно-правової бази, що забезпечило належну аналітику досліджуваного процесу. Все це свідчить про високий ступінь обізнаності дисертантки з теорією і практикою з обраної проблеми та достатнє володіння методологією дослідження.

Здобутком рецензованої роботи є ретельний і конкретний підхід до обґрунтування й аналізу поняттєво-категорійного апарату дослідження. З розумінням проблеми автор аналізує та уточнює зміст ключових базових понять «соціально-комунікативна компетентність фахівця», «соціально-комунікативна компетентність майбутнього фахівця зі спеціальності «Медсестринство»), засвідчивши глибоку обізнаність з досліджуваним явищем.

Сформульовані автором мета і завдання відбивають її наукові

позиції. Надійність і вірогідність одержаних результатів обґрунтовані завдяки здійсненню якісного і кількісного аналізу даних, їх статистичною обробкою та оцінкою внаслідок проведеного педагогічного експерименту.

У процесі аналізу представленого дослідження було встановлено, що ґрунтовне вивчення дисертанткою наукової та науково-методичної літератури дало їй можливість розглянути соціально-комунікативну компетентність майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство» у процесі вивчення гуманітарних дисциплін як готовність особистості до самореалізації, змін у професійному середовищі, детермінанту конкурентоспроможності фахівця, професійну якість. Процес формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство» автор розглядає як цілеспрямований, систематичний освітній процес, зорієнтований на засвоєння студентами нових знань та розширення меж професійної компетентності засобами гуманітарних дисциплін.

Особливу увагу автор зацентрувала на сутності та структурі соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство», на педагогічних умовах, які забезпечують ефективність отримання відповідних професійних компетенцій та на розробці і експериментальній перевірці ефективності моделі формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство» і методиці її реалізації у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. Розроблена дисертанткою модель є цілісною, відкритою, динамічною педагогічною системою, яка реалізується завдяки взаємопов'язаності відповідних структурних елементів, зокрема педагогічних умов, сукупності форм, методів, які використовувались у процесі експерименту.

Заслуговує на увагу залучення до експертної оцінки викладачів гуманітарних дисциплін медичних коледжів (інститутів), котрі сприяли розробці та оцінці педагогічних умов формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство» у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, як фахівці-практики. Автором було теоретично обґрунтовано і експериментально перевірено ефективність ряду педагогічних умов, зокрема: 1) формування позитивної мотивації студентів до розвитку соціально-комунікативної компетентності за допомогою створення власних науково-методичних матеріалів соціально-комунікативного змісту; внесення змін до змісту викладання гуманітарних дисциплін та запровадження нових спеціальних курсів для майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство»; 2)

упровадження інноваційних форм і методів формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство» на заняттях з гуманітарних дисциплін; 3) моніторинг ефективності процесу формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство» у процесі викладання гуманітарних дисциплін у медичному коледжі (інституті) (С.88-111).

Автор вмотивовано доводить, що формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство» у процесі вивчення гуманітарних дисциплін ґрунтується на потребах сьогодення і є одним із компонентів професійної підготовки.

Результатами формувального етапу педагогічного експерименту підтверджено, що апробація створеної дисертанткою моделі та педагогічних умов забезпечили високий рівень сформованості соціально-комунікативної компетентності майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство» у процесі вивчення гуманітарних дисциплін (с.111-144). Дані, які наводить автор, дають підстави для твердження про об'єктивність і достовірність отриманих результатів.

Вагомим доробком дисертантки є висновок, що реалізація моделі набуває ефективності за умови використання як традиційних (лекції, практичні заняття, лабораторні заняття, самостійна робота студентів), так й інноваційних (інтерактивні заняття з гуманітарних дисциплін, практичні заняття взаємного навчання, практикуми-диспути, семінари-аукціони, імітаційно-моделюючі ігри, лекції-візуалізації, бінарні лекції, заняття-тренінги, кейс-методики) форм, методів та засобів навчання. Це підкреслює практичну цінність дослідження Самборської Н.М.. Матеріали дисертації можуть бути використані фахівцями вищої школи як методичні рекомендації для професійної підготовки різних категорій спеціалістів з метою формування їх соціально-комунікативної компетентності.

Результати проведеного експериментального дослідження, а також їх подальша апробація на регіональних і всеукраїнських конференціях, у публікаціях автора підтвердили доцільність і ефективність вивчення досліджуваної проблеми.

Географія апробації дисертаційного дослідження достатня.

Суттєвим доповненням роботи слугують численні додатки.

Водночас, дисертаційне дослідження спонукає до висловлення й певних критичних міркувань.

Як усяка наукова праця, присвячена дослідженню такого актуального

міжлісциплінарного феномена, як соціально-комунікативна компетентність майбутніх фахівців, дисертація Н.М. Самборської містить і певні дискусійні положення, а, відтак, хотілося б уточнити й конкретизувати бачення автора щодо деяких із них:

1. У п.1.1 дисертантка достатньо місця присвятила окресленню базових понять дослідження. Проте, таке базове поняття як «комунікація», на нашу думку, мало б бути представлене більш широко, з огляду на його загальнонауковий характер і провідне значення для формулювання базового визначення – «соціально-комунікативна компетентність майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство».

2. Аналізуючи у п.1.2 провідні науково-методологічні підходи до проблеми дослідження, дисертантці варто було б глибше проаналізувати сучасну зарубіжну літературу з питань компетентнісного підходу в сучасній системі освіти, сучасних психологічних теорій особистості та розвитку її комунікацій; спиратися на зарубіжні наукові публікації останнього десятиліття, а не лише на класичні роботи Ч. Кулі, Дж. Мід, Р. Барта, К. Леві-Стросса та інших відомих учених (с. 58-60 дисертації). Тим більше, що базова освіта дисертантки дозволяє проаналізувати більш широке коло зарубіжних наукових праць, аніж заявлені у списку джерел лише 14 іншомовних.

3. Зміст і освітні програми професійної підготовки переважної більшості фахівців у ЗВО України нині перебувають у стані постійного реформування. Вважаю, що робота виграла би, якби дисертантка представила в роботі, яким чином зміни у навчальних планах та освітніх програмах підготовки майбутніх фахівців зі спеціальності «Медсестринство» вплинули на процес формування соціально-комунікативної компетентності і які проблеми залишилися невирішеними на рівні нормативних документів МОН та внутрішніх освітніх документів інститутів медсестринства/медичних інститутів.

4. Дисертантка цілком аргументовано вводить у процес професійної підготовки фахівців зі спеціальності «Медсестринство» (п. 2.3 дисертації) спецкурс «Соціально-комунікативна компетентність фахівців у сфері охорони здоров'я», який займає центральне місце у процесі апробації моделі формування соціально-комунікативної компетентності означених фахівців. Проте, поданий у тексті дисертації опис означеного спецкурсу (с.135-136) здійснений, на нашу думку, не досить глибоко; недостатньо чітко показано зв'язок цього спецкурсу з результатами експериментальної частини роботи.

5. У розділі 3 дисертантка подає досить логічно й чітко виписану програму експериментального дослідження. Водночас, на нашу думку, потребує більш глибокого осмислення експериментальна база дослідження, адже в ній представлені як медичні коледжі, так і Житомирський медичний інститут. На жаль, здобувачка не визначила в дисертації, чи вплинули на результати експериментальної роботи належність учасників експерименту до навчальних закладів різного типу і рівня.

Однак, висловлені зауваження і побажання мають рекомендаційний характер та суттєво не впливають на якість проведеного здобувачкою дослідження.

Дисертація є самостійною завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані експериментальні результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку теорії і методики професійної освіти.

Текст автореферату відбиває принципові ідеї дисертації. Основні положення і результати дисертаційної роботи відображено в 15 публікаціях, серед яких 6 статей у провідних фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науково-періодичному виданні, 6 статей у збірниках матеріалів конференцій, 2 – у науково-практичних журналах.

Підсумовуючи вищезазначене, слід відмітити, що дисертантка якісно виконала актуальне дослідження, яке за змістом, новизною, теоретичним та практичним значенням, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає вимогам МОН України щодо кандидатських дисертацій, та п.п. 9, 11, 12, 13 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року (зі змінами), а її автор Самборська Наталія Миколаївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,

О.В. Плахотнік

27.11.2018 р.

ПІДПИС
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
КАРАУЛЬНА
8.7.11.

